

GÚRRIÑIŃ JANRLÍQ TÁBIYATÍ HÁM QAHARMAN OBRAZÍN JASAW ÓZGESHELIGI

Kamalova D.E.

Ózbekstan mámlekетlik konservatoriyası Nókis filiali

Annotaciya: Bul maqalada qaraqalpaq ádebiyatında gúrrińniń janrlıq ózine tán ózgesheligi, basqa janrlardan ayırmashılıǵı hám qaharman obrazın jasaw ózgesheligi haqqında sóz etiledi. Gúrrińde obraz jasaw ózgesheligi Qaraqalpaq ádebiyatında belgili satirik jazıwshi Muratbay Nızanovtıń shıgarmaları misalında analiz etildi. M.Nızanov shıgarmalarında satıralıq bağdar baslı orın iyeleydi. Bul qásiyet, ásirese, onıń gúrrińlerinde attan anıq kózge taslanadı. Sonıń menen birge, onıń ayırim gúrrińlerinde jazıwshınıń idealına mas kelmeytuǵın geypara adamlardıń xarakterindegi kemshilikler jeńil humor, kúlki arqalı sheberlik penen sínǵa alıngan.

Gilt sózler: ádebiyat, proza, janr, gúrriń, obraz jasaw ózgesheligi, qaharman, satirik, xarakter, sarkazm.

Аннотация: В данной статье говорится о жанровых особенностях рассказа в каракалпакской литературе, его отличии от других жанров, характере героя. Особенность создания образа в повести анализируется на примере творчества Муратбая Низанова, известного в каракалпакской литературе сатирика. В произведениях М.Низанова преобладает юмор. Особенно ярко эта особенность проявляется в его рассказах. В то же время в некоторых его рассказах посредством легкого юмора и смеха умело изображены недостатки характера некоторых людей, не соответствующих идеалу писателя.

Ключевые слова: литература, проза, жанр, рассказ, персонаж, герой, сатирик, персонаж, сарказм.

Abstract: This article talks about the genre features of the story in Karakalpak literature, its differences from other genres, and the character of the hero. The peculiarity of creating an image in the story is analyzed using the example of the work of Muratbai Nizanov, a well-known satirist in Karakalpak literature. Humor predominates in the works of M. Nizanov. This feature is especially evident in his stories. At the same time, some of his stories, through light humor and laughter, skillfully depict the character flaws of some people who do not correspond to the writer's ideal.

Keywords: literature, prose, genre, story, character, hero, satirist, character, sarcasm.

Gúrriń adam xarakterin keń ashıp beretuǵın, turmıs shinliğin hár tárepleme súwretleytuǵın ádebiyattıń belgili bir túri. Gúrriń epikalıq túrge kiretuǵın kishi kólemlı janr bolıp, ol bir-eki epizodtı súwretleytuǵın waqıyalı prozalıq shıgarma, bolıwı menen birge, ózine tán imkaniyatlarına hám turmıslıq masshtabtı keń

súwretlep beriw qásiyetine iye. Gúrrinde súwretlenip atırǵan waqıya óziniń áhmiyetliliǵı tárrepinen epikalıq túrdıń roman, povest sıyaqlı janrlarınan pariqlanbasa da, biraq súwretlew kólemi, syujet hám kompoziciysınıń ápiwayılıǵı, bayanlanıwi tiykarınan bir shaxs tárrepinen alıp barılıwı jaǵınan ajıralıp turadı [1:162]. Gúrriňler geypara jaǵdaylarda proza tilinen tısqarı qosıq penen de jazila beriwi mümkin.

Epikalıq janrdıń basqa túrleri menen salıstırǵanda gúrrińniń ózine tán belgileri bar hám olar tómendegilerden ibarat: gúrrińge qatnasiwshi qaharman az, waqıya bir yamasa birneshe adamnıń aylanásında jiynaqlanıp beriledi, qalǵanları ekinshi dárejeli qaharman sıpańda boladı. Waqıyanıń epizodi sheklengen boladı. Gúrrinde súwretlew baslı orındı iyeleydi hám adam xarakteri, kóbinshe, dialog penen ashıladı. Xarakter gúrrińde sheshiwshi orıngá iye.

Rus ádebiyatında A.P.Chexov, Gorkiy, Sholoxovtń, ózbek ádebiyatında A.Qodriy, A.Qahhor, G.Ógulom, O.Yoqubov, S.Axmad, S.Zununova, Ó.Umarbekov sıyaqlı jazıwshılar tárrepinen gúrrińniń jaqsı úlgileri jazıldı. Al, qaraqalpaq ádebiyatına gúrriń janrı XX ásirdıń 30-jılları payda boldı. Bul dáwirde jazılǵan gúrrińlerge N.Dáwqaraevtń “Internatta” hám “Partizanlar” atlı dóretpelerin kirgiziwimizge boladı. Sońinan J.Aymurzaev, I.Yusupov, Q.Sultanov, Ó.Xojaniyazov, G.Esemuratova, S.Saliev taǵı basqalardıń shıǵarmaları menen bayıdı. Al, qosıq penen jazılǵan gúrrińlerge X.Dáwletnazarovtń “Xosh qal, jaslıǵım” atlı kitabına kirgizilgen dóretpelerin kirgiziw mümkin. Olarda bayanlaw prozalıq sıpatqa iye bolǵanı menen lirikalıq súwretlewler, qaharmanniń ishki ruwxıy halatların beriw basım orınlardı iyeleydi. Sońǵı dáwirlerde O.Ábdırxmanov, K.Smamutov, M.Tawmuratov, M.Nızanov, S.Jumagulovlardıń gúrriń jazıwdıǵı izleniwshilikler gúrriń janrıń bunnan bılay da rawajlanıwına óz úleslerin qosıp kiyatır.

“Obraz-kórkem ádebiyat penen kórkem óner shıǵarmalarında turmıs haqıqatlıǵıń belgili bir usillarda sáwlelendirgen jámiyetlik qubılıslar, tábiyyi kórinisler hám adamlardıń minez qulqı, ádep-ikramlılıǵı (xarakteri). Ádebiy dóretpelerde kóbirek obraz atamasında jazıwshı tárrepinen súwretlengen insan minez-qulqı, onıń dýnyaǵa kózqarası, oy-pikiri hám sezimler álemi túsiniledi” [1:148]. Jazıwshı kórkem obraz arqalı dýnyanı ańlaydı, ózi ańlaǵan túsinikti hám óziniń ańlap atırǵan nársege emocionallıq múnásibetin sáwlelendiredi. Usı kózqarastan obraz ádebiyat hám kórkem ónerdiń pikirlew forması, usılı esaplanadı. Ádebiyatta jazıwshılar obraz arqalı tek ǵana jámiyetlik rawajlanıwdıń ulıwmalıq, ortaq bolǵan baslı belgilerin sáwlelendirip qoymastan, al shıǵarmaǵa qatnasiwshi qaharmanlardıń jeke minez-qulqı belgilerin de ashıp beredi hám sol sebepli ol ádebiyattaǵı “qaharman” túsiniǵı menen tıǵız baylanıslı. Al, bul nárse bolsa óz gezeginde jazıwshınıń, qaharmanlardıń ishki ruwxıy álemin ashıp beriwdegi sheberligin keltirip shıǵaradı. Óytkeni, M.Gorkiy aytqanınday “birew-saqıy, birew-sıqmar, birew-mıljıń, birew az sóyleydi, birew-mehriban, birew-tas bawır”. Mine, bulardı óz ornında dóretpeniń negizgi baǵdarına baylanıslı ashıp kórsete biliw jazıwshı ushın ańsat emes. Demek, obraz terminin konkret insańǵa qollanılıwına qarap, obraz túsiniǵin tómendegishe táriyiplew mümkin: jazıwshınıń baqlawları

tiykarında payda bolǵan, onıń fantaziyası nátiyjesinde dóregen, belgili bir ideyanı tasıwshı insan ómiriniń konkret hám ulıwmalasqan kórinisi obraz dep ataladı.

Eger de burın kóphsilik ádebiyatshı-ilimpazlar tárepinen obrazlar jazıwshınıń estetikalıq idealına sáykes keliwi yaki sáykes kelmewine baylanıslı shártlı túrde ekige: unamlı hám unamsız obrazlar dep bólínip júrgen bolsa, házir bul atamalardıń ilimde hám kórkem ádebiyatta mánisiniń tarayıp baratırǵanlıǵın kóremiz. Sebebi turmistiń ózinde de tap erteklerdegidey sútten aq, suwdan taza adamlardı tabıw qıyın. Sonlıqtan da biz obrazlardı shıgarmada tutqan ornı hám waziypasına qarap ádebiyattanıwda túrlishe: personaj, bas qaharman, ekinshi dárejeli qaharman, xarakter, tip sıyaqlı terminler menen ataladı.

Kórkem obrazdıń belgileri haqqında sóz ketkende, birinshi gezekte, onıń indviduallastırılǵan ulıwmalıq sıpatında kórinetuǵınlıǵına toqtalıw kerek. Barlıqtaǵı hárbir nárse-hádiysede túrge tán ulıwmalıq belgiler hám sonıń menen birge onıń ózine ǵana tán belgileri bar. Roman ushın obraz jaratıwda kórkem obraz tómendegi belgige iye bolıwı kerek: ulıwmalılıq, konkretlilik, indviduallıq, kórkem toqımadan paydalaniw, súwretlewde tásirsheńlikke erisiw. Bular kórkem obrazdıń belgileri bolıp, olardı shártlı túrde, hárbir jazıwshınıń obraz jasawdaǵı tiykargı quralları dep atasaq qátelespeymiz.

Jazıwshı dúnyanı obrazlar arqalı kóredi. Onıń ushın janlı-jansız zat hám qubılıshlardıń hámmesi de obrazlar dúnjası. “Obrazlı pikirlew barlıqta janlı baqlawdan, seziwden baslanadı hám salıstırıw nátiyjesinde tuwilatuǵın jańdan-jańa sezimler hám qáliplesip, rawajlanıp baratıǵın ideyalar, pikirlerdiń sheksiz ağımınan ibarat boladı” [2:47]. Gúrrınlarla qaharman obrazın jasaw ózgesheligi belgili jazıwshı M.Nızanovtıń shıgarmaları misalında kórip ótemiz.

M.Nızanov professional jazıwshı dárejesine kóterilgen, shıgarmaları arqalı tek Qaraqalpaqstanda ǵana emes, al qońsı respublikalarda da tanılǵan hám tán alıngan talant iyesi bolıp tabıladı.

M.Nızanov shıgarmalarında satıralıq baǵdar baslı orın iyeleydi. Bul qásiyet, ásirese, onıń gúrrınlarinde attan anıq kózge taslanadı. Sonıń menen birge, onıń ayırim gúrrınlarinde jazıwshınıń idealına mas kelmeytuǵın geypara adamlardıń xarakterindegi kemshilikler jeńil humor, kúlki arqalı sheberlik penen sınǵa alıngan. “Pashshayı kóylegim” gúrrıńı sonday xarakterdegi komik shıgarma. Bizińshe, “Pashshayı kóylegim” M.Nızanovtıń satıralıq gúrrınlarindegi jańalıq boldı. Gúrrıń xalqımız arasına belgili bolıp ketti. Ózbek tiline de awdarıldı. Ózbek aktyorları atqarıwında “Televiziyalıq miniatyuralar teatri” arqalı pútkıl Ózbekstan xalqına kórsetildi. Gúrrıń áhmiyetli bir temaga baǵıshlanǵan. Eger qosıqshı óz ústinde izlenip, repertuarın bayıtıp barmasa, bir waqıtları úyrenip alǵan qosıǵı menen maqtanıp júre berse, adamlardıń húrmetinen bos qalıwı attan anıq nárse. Pútkıl ómiri dawamında aytıla berip siyqası shıqqan bir qosıǵı menen “kún kórip”, adamlardıń janına tiyip júrgen qosıqshılar házir de joq emes. “Pashshayı kóylegim”de áyne usınday erinshek qosıqshılar kúlki astına alıngan. Gúrrınnıń qaharmanı Totıǵul Tajiyevna usınday tiptegi qosıqshılardıń wákili. Ol otız jıldan berli bir qosıqtı—“Pashshayı kóylegim”di atqarıp kelgen. Shet el sayaxatlarında da usı qosıq penen saxnaǵa shıǵadı. Onıń yubileyi kúni de usı qosıq ayttrılıp qoyıladı.

Radio plastinkasına da “Pashshayı kóylegim”di jazdırğan h.t.b. Sebebi, onıń bisatında basqa qosıq joq. Basqası qolınnan da kelmeydi.

Bul gúrriń áyne búgingi kúnniń shıgarması. “Pashshayı kóylegim” Totıǵul Tajiyevnaǵa uqsaganlargá sabaq bolıwı ushin jazılǵanday túyiledi bizge. Gúrrińniń bayanlaw forması da júdá original. Waqıya radio xabarshısı menen shıgarma qaharmanı ortasındaǵı dialogqa qurılgan. Xabarshınıń sorawlari menen túsiniklerinde sáwbetlesiniń iskerligine baylanıslı qanday da bir sırlı kúlki, qosıqshınıń ústinen kúliw, onı masqaralaw mánisiniń barlıǵın oqıwshı bayqaydı. Ulıwma, jazıwshı eki yarım-úsh betlik gúrrińde házirgi ómirimiz, mádeniyatımız ushin júdá áhmiyetli bolǵan bir mäseleni kótergen hám ibratlı juwmaq shıgarǵan.

M.Nızanovtın kórkem-estetikalıq oylaw dárejesi keń hám biytákrar, pikir júritiw usılı ránbáreń. Ol alǵa ilgerilewimizge tosqınlıq etip atırgan hárqanday kemshilikti tereń anlap, satıralıq baǵdarda sheberlik penen súwretley aladı. Ol ómirdi názik türde baqlap jüretuǵın jazıwshılar toparına kiredi. Jazıwshı óz idealına say emes turmıs faktlerin tez tańlap aladı hám onnan úlken jámiyetlik máni shıgariw ushin sheberlik penen paydalanadı. Bir sóz benen aytqanda turmıs haqıqatınan úlken kórkem haqıqat jaratiwǵa sheber jazıwshı. Kündelikli turmısta derlik hár kúni ushırasıp turatuǵın siz benen biz onday itibar bere bermeytuǵın ápiwayı waqıyalardan da avtor oqıwshı ushin sabaq bolatuǵın dárejedegi gúrrińler jarata aladı. Mısalı, emlewxanada dawalanıp shıqqan bir awırıwdıń kewlin kóteriwdiń ornına “Emi joq dártke joliqqan quſaysań. Bet álpetińe qara, dım ǵana boldırıp qalıpsań góy”. “Awırıw atanı shóktiredi” degen balam. Shim-shırqaday ballarıń bar” sıyaqlı sózleri menen bir biyshara jigittiń den sawlıǵın tómenletiwge sebepshi bolǵan bazı bir kimseleńdiń parasatsızlığı áshkara etilgen. “Awırıp qaldıńız ba?” gúrrińi bir dastúrxan basında qan basımı bálcı bolǵan úsh makeme baslıǵına xızmet qılaman dep ózi de usınday dártke shalıngan bir jas jigittiń halatı kúlki astına alıngan. “Qan basımı” satırası, jas úlkenlerdiń úgit-násiyatların nadurıs qabillap, olardı eskishe pikirlewde, zamannan artta qalǵanlıqta ayılap, ústinen kúletuǵın jaslardıń is-háreketleri singa alıngan. “Adamnıń eskisi” atlı gúrrińi hám taǵı basqa bir dürkin gúrrińlerindegi satıralıq halatlardıń súwretleniwi júdá turmissıń hám tereń mánige iye.

M.Nızanovtın satıralıq gúrrińlerindegi jáne bir sheberlik izlenisleriniń jemisli nıshani-bul naǵız anıq, naqma-naq kartinalıq kórinislerdi sol turısında janlandırıp súwretlewi desek qátelespeymiz. Mısalı, jazıwshınıń en bir tásırı, sapalı shıgarmalarınıń biri “Díngektigi danishpan” gúrrińindegi dialog penen berilgen minaday kórinislerge dıqqat awdarayıq:

Bir waqıtları járiyalıq hám demokratiya menen milliyliktiń jańa baslangan waqıtları jiynalıslarda sovxozdıń jańa atamasın qoyıw barısında onıń atın “Dambal ketken” dep ataw kerekligin usinis etip minaday sóylesikler boladı:

“... Ol saydıń atı jaqıńga deyin “Dambal ketken” atanıp júrgen.

—Dambal ketken? Ol qalay ketken?

—Qaydan bileyin, shıraqlarım. Qátelesip ketsem qudaydıń ózi keshirsin. Ákelerimizdiń aytıwinsha jańağı saydıń suwı tıp-tınıq hám salqın boladı eken. Tús waqtında hayallardıń tasaraq jerge barıp, ústindegi keyimlerin sheshpesten

shomilatuğın ádeti bar góy. Sondayda bir qatın júziw bilmey, ıgíp baratırıp, “járdem beriń” dep baqırıptı. Ele de júrimi bar paqır qusaydı, sol káraǵa jaqın jerde birew qos aydap atır eken, dawıstı esitip kelip, óldim azarda tartıp aldı.

—Heshkim ketpegen góy sonda?

—Men adam ketti dep atırǵanım joq góy, qaraqlarım—aw, dambal ketken.

—Adam qutqarlıǵanna keyin, dambal qalay ketedi?

—Haw, suwǵa túskennen keyin, dambal qampayıp ketpeyme? Adamdı tartıp alganda sol sıpirılıp túsip qalǵan.

Adamlar janlanıp, kúlide basladı» [3:113].

Bálkim, bul ersirek bosa da naǵız kartinalıq hám forma sxemaliq túrdegi emes, al janlı hárekettegi detallıq kartina. Solay etip, jazıwshı usını taǵı da dawam etip ótkirlestirip, ironiyani tereńletip, bılaysha súwretlewler menen gúrrińdi juwmaqlastırǵan: “Gúzdiń aqırına kelip, kósemniń tulǵası turǵan dińgek qolǵa alındı. Onıń sırtı jiltır mármer taslar menen qaplandı, ústine kishkene záren taqlette etip tastan oyılǵan köldiń súwreti qoyıldı. Suwdıń betinde bolsa kómpeyip ıgíp baratırǵan dambal súwretlengen edi” [3:11].

Mine, bul da haqıyqat kartinalıq súwretlew hám detall xızmetin atqarıp ol úlken poetikalıq áhmiyetke iye bolıp, járiyalıq jıllarınıń biybastaqlıqları menen tártipsizliklerin, kóp sózlilik penen bassız alamanlıqtı da ashshı satira kúlkisine alıp tur. Usınday kartinalıq súwretlew jazıwshı M.Nızanovtiń basqa da bir qatar gúrrińlerinde orınlı túrde isletilgen hám ol tásırsheńlikti kúsheytiw menen qatar shıgarmalaǵa kórkemlik kúsh, ideyalıq estetikalıq aniqlıq baǵışlaydı.

M.Nızanov óz shıgarmalarında qádimgi, ápiwayı awıl adamlarındaǵı bazı bir kemshilikler menen unamsız minez-quliq belgileri bolǵan sadalıq penen isengishlik, qarapayım nárselerdiń de parqına bara almwashılıq, ósekshilikten baslap, maqtanshaqlıq, ójetlik, al eń biyik xızmettegi otırǵan bassısimaqlardaǵı menmenlik penen dańqparazlıq, kisi haqın jewshilik, paraxorlıq, eki júzlilik, jaǵımpazlıq siyaqlı illetlerdi, sonıń menen qatar tvorchestvo xızmetkerlerindegi dańqparazlıq penen ele de sadalıq hám dóretiwhilik túsinikiń, talanttiń kemisligi, óz-ózin qaytalawshılıq, ayırum densawlıq xızmetkerlerindegi insapsızlıq penen bilimsizlikti, itibarsızlıqtı, járiyalıq hám demokratiya, gárezsizlik jıllarındaǵı júz bergen bazı bir ersi qılwalar menen biybastaqlıqtı, tártipsizliklerdi de hám taǵı basqalardı ótkir kúlki astına alıp súwretlegen. Solardıń ayırmalarına tallaw jasap toqtap ótsek. Jazıwshınıń tabıslı shıgarmalarınıń biri “Bizler direktor sayladıq” gúrrińinde awıl adamlarınıń sadalığı menen sol bir járiyalıq dep atalǵan jıllardıń kóplegen siyasıy-jámiyetlik qáteliklerin de batıllıq penen áshkaralaǵan.

“Anagúni biziń awılda tamasha boldı” [3:331] -dep baslanadı gúrriń ádebiy qaharmanniń awızeki aytıp beriw, sóylew tiliniń ekspressiyası menen, yaǵníy ádebiy qaharmanniń awızeki gúrrińiniń inerciyası shıgarmanı ayırıqsha bir poetikalıq kúshke endirip, ol shıgarmaniń basınan aqırına shekem oqıwshını izine ertip, sol baslı ádebiy obraz benen birge tolǵandırıp otıradı.

Gúrrińniń baslı qaharmanı, yaǵníy shıgarmaniń syujetin aytıp beriwshi Ziyatdin degen awıl adamınıń ańqıldaǵan haq peyili menen ashıq kewilliligi

jazıwshı tarepinen júdá jaqsı ashılǵan. Ol dóretpeniń basında-aq, mınaday sózlerde belgili boladı:

“...Direktor sayladıq. Pay, sizler kórmey qaldıńız. Awildan hámme bardı. Úyme-úy júrip, telejka menen áketti. Men-ám bardım. Ziliyxa “sıyırdı izlep qaytasaf” dep jibergisi kelmey turıp edi, –rás-s, Tawnazar sháddes baqırdı–gó, brigad» [3:331-332].

Mine, usılay óz sırin, hátteki hayalınıń sıyırdı izlew haqqındağı tapsırmasın da buljıtpay orınlığı kelip turǵanlıǵın jasırmay aytıp otırǵan Ziyatdin sol bir direktor saylaw jumısların tosınnan-aq, baslıqtıń kóphshılıktıń kózinshe oǵan qarata “Solay emes pe, Ziyatdin aǵa!?”-degen sózi ushın-aq kóp waqıtlarǵa shekem kóterilip basılıp, kewli tolıp tasıp júredi. Al, biraq ol bul saylaw jıynalısınıń mánisin, onıń baǵıtı menen menen mazmunın tolıq túsinip jetpeydi.

Jazıwshı sol járiyalıq jıllarındaǵı usınday halatlardı, ásirese, Ziyatdin sıyaqlı awıl adamlarınıń hám basqa da tiptegi insanlardıń minez-qulq belgilerin tereńnen sáwlelendiriw arqalı, sol dáwır qarama-qarsılıqları menen olardıń umamsız kórinislerin durıs hám obyektiv türde batılıq penen tereńnen alıp isenimli türde sáwlelendiriwge erisken.

Juwmaqlap aytqanda, gúrriń epikalıq túrge kiretuǵın kishi kólemli janr bolıp, ol bir-eki epizodtı súwretleytuǵın waqıyalı prozalıq shıgarma, bolıwı menen birge, ózine tán imkaniyatlarına hám turmıslıq masshtabtı keń súwretlep beriw qásiyetine iye. Gúrrińde súwretlenip atırǵan waqıya óziniń áhmiyetliliği tarepinen epikalıq túrdıń roman, povest sıyaqlı janrlarınan pariqlanbasa da, biraq súwretlew kólemi, syujet hám kompoziciysınıń ápiwayılıǵı, bayanlanıwı tiykarinan bir shaxs tarepinen alıp barılıwı jaǵınan ajıralıp turadı. M.Nızanovtiń qálemine tiyisli bir qansha gúrrińleri talqılanıp, olardaǵı qaharman obrazıniń jasaliw wózgesheligi boyınsha ayırmı ilimiý-teoriyalıq pikirler algá súrıldı. Mısalı, jazıwshınıń «**Pashshayı kóylegim**» gúrrińde ádebiyat qaharman sıpatında Totigúl Tajievaniń obrazı yumorlıq súwretlew usılları menen jasalǵan. Ol usı qosıqtı ómir boyı aytadı. Basqa qosıq ústinde islemeydi. Hátteki, pensiyaǵa uzatıp shıgariwǵa arnalǵan jıyında da usı qosıqtı aytadı. Demek, «Pashshayı kóylegim»de talantsız, erinshek, óz ústinde islemeytuǵın adam ústinen avtor kúledi. M.Nızanov prozası qaraqalpaq milliy prozasına belgili úles bolıp qosıldı. Onıń gúrrińleri, povestleri, romanları burın prozamızda qolǵa alınbagan tema, ideya, obrazlardı jatatiwda belgili rol oynaydı. Ásirese, onıń gúrrińleri yumor-satıralıq usılda jámiyetshılıgımızdegi unamsız illetlerdi súwretlewge xızmet etedi.

Paydalanylǵan ádebiyatlar :

1. Ахметов С, Есенов Ж, Жәримбетов К. Әдебияттаныў атамаларының орысша-қарақалпақша қысқаша түснедирме сөзлиғи. Некис: «Билим», 1994, 162-б.
2. Худайбердиев Е. Адабиётшуносликка кириш. Тошкент, 2003, 47-б.
3. Нызанов М. Шығармалары, IV томлық. Некис: «Билим», 2008, т-1, 331-б.

4. КАМАЛОВА Д. Э. ҚОРАҚАЛПОҚ НОVELЛАРИНИНГ БАДИЙ ХУСУСИЯТЛАРИ. "Ўзбекистонда хорижий тиллар" илмий-методик электрон журнал journal.fledu.uz №2/2019.
5. КАМАЛОВА, Д. Э. ХРОНОТОП И ЕГО РОЛЬ В КОМПОЗИЦИИ ПРОИЗВЕДЕНИЯ (НА ПРИМЕРЕ КАРАКАЛПАКСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ). THEORETICAL & APPLIED SCIENCE Учредители: Теоретическая и прикладная наука, (9), 105-109.
6. КАМАЛОВА, Д. Э. ХРОНОТОП И ЕГО РОЛЬ В КОМПОЗИЦИИ ПРОИЗВЕДЕНИЯ (НА ПРИМЕРЕ КАРАКАЛПАКСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ). THEORETICAL & APPLIED SCIENCE Учредители: Теоретическая и прикладная наука, (9), 105-109.
7. КАМАЛОВА, Д. Э. (2019). ХУДОЖЕСТВЕННЫЕ ОСОБЕННОСТИ КАРАКАЛПАКСКИХ НОVELЛ. Иностранные языки в Узбекистане, (2), 107-112.
8. Kamalova D. E. ЗНАЧЕНИЕ ТВОРЧЕСТВА ПИСАТЕЛЯ МАРАТА ТАУМУРАТОВА В КАРАКАЛПАКСКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ //Theoretical & Applied Science. – 2021. – №. 5. – С. 45-50.
9. KAMALOVA D. ASAR KOMPOZITSIYASIDA MATNNI QAYTA ISHLASH //Journal of Research and Innovation. – 2023. – Т. 1. – №. 10. – С. 3-7.
- 10.KAMALOVA D. ASAR KOMPOZITSIYASIDA MATNNI QAYTA ISHLASH //Journal of Research and Innovation. – 2023. – Т. 1. – №. 10. – С. 3-7.

